

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ПРІОРИТЕТ СУЧАСНОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Короленко Віктор Леонтійович

кандидат педагогічних наук

Миколаївський національний аграрний університет

e-mail: korolenko@mnaeu.edu.ua

Анотація. У тезах висвітлено проблему формування моральної компетентності здобувачів вищої освіти як важливої складової професійної підготовки. Розкрито роль викладача у розвитку моральних цінностей, академічної доброчесності, соціальної відповідальності та професійної етики. Наголошено на необхідності впровадження компетентнісного підходу й створення гуманістично орієнтованого освітнього середовища.

Ключові слова: моральна компетентність, здобувачі вищої освіти, професійна етика, академічна доброчесність, соціальна відповідальність, компетентнісний підхід, викладач закладу вищої освіти.

Abstract. The theses highlight the problem of forming moral competence of higher education students as an important component of professional training. The role of the teacher in the development of moral values, academic integrity, social responsibility and professional ethics is revealed. The need to implement a competency-based approach and create a humanistically oriented educational environment is emphasized.

Keywords: moral competence, higher education students, professional ethics, academic integrity, social responsibility, competency-based approach, teacher of a higher education institution.

У сучасних умовах суспільних трансформацій, європейської інтеграції та модернізації системи вищої освіти особливого значення набуває проблема формування моральної компетентності здобувачів вищої освіти. Професійна підготовка сучасного фахівця вже не може обмежуватися засвоєнням сукупності спеціальних знань, умінь і навичок. Вона має забезпечувати розвиток особистості, здатної діяти відповідально, дотримуватися принципів академічної доброчесності, професійної етики, соціальної справедливості та гуманістичних цінностей. Саме тому моральне виховання сьогодні розглядається як невід'ємний компонент освітнього процесу, що забезпечує гармонійний розвиток особистості майбутнього професіонала.

Моральна компетентність є складним інтегративним утворенням, яке поєднує моральну свідомість, ціннісні орієнтації, етичні переконання, емоційно-вольову сферу та здатність приймати відповідальні рішення відповідно до загальнолюдських і професійних моральних норм. Її сформованість проявляється не лише у знанні моральних категорій, а насамперед у готовності реалізовувати їх у професійній діяльності, міжособистісному спілкуванні та громадянській активності.

Важливою складовою моральної компетентності є моральна відповідальність, яка визначає здатність особистості прогнозувати наслідки власних рішень, здійснювати критичну самооцінку, дотримуватися етичних норм незалежно від зовнішнього контролю та усвідомлювати особисту відповідальність за результати своєї професійної діяльності. Саме моральна відповідальність формує підґрунтя для розвитку академічної доброчесності, професійної культури, чесності, справедливості, принциповості та поваги до людської гідності [1; 2; 4].

Невід'ємною характеристикою моральної компетентності виступає соціальна компетентність, що забезпечує ефективну взаємодію людини з іншими членами академічної

спільноти. Її зміст охоплює здатність до конструктивної комунікації, емпатії, співпраці, толерантності, ненасильницького розв'язання конфліктів, відповідального ставлення до спільної діяльності та прийняття різноманітності сучасного суспільства. Саме моральний вимір соціальної компетентності визначає якість професійної взаємодії майбутнього фахівця й сприяє розвитку культури партнерства у закладі вищої освіти.

Особливого значення набуває формування системи цінностей здобувачів вищої освіти. Університетське освітнє середовище повинно забезпечувати розвиток відповідальності, чесності, взаємоповаги, людської гідності, громадянської активності, соціальної справедливості, академічної свободи, відкритості до міжкультурного діалогу та готовності до професійного самовдосконалення. Засвоєння цих цінностей є основою професійної етики майбутнього фахівця та визначає його поведінку як у професійній, так і в суспільній діяльності.

Вирішальна роль у розвитку моральної компетентності належить викладачеві закладу вищої освіти. У сучасних умовах він виконує не лише інформаційно-освітню функцію, а й виступає наставником, модератором освітньої взаємодії, носієм академічної культури та морального прикладу. Професійна діяльність викладача має ґрунтуватися на високому рівні педагогічної майстерності, етичної культури, емоційного інтелекту, комунікативної компетентності та готовності до безперервного професійного розвитку. Саме особистість викладача значною мірою визначає характер морального середовища університету [1; 3; 5].

Актуальні дослідження свідчать, що значна частина здобувачів вищої освіти демонструє недостатній рівень сформованості моральної культури, фрагментарне розуміння змісту професійної етики та недостатню готовність застосовувати моральні принципи у практичній діяльності. Така ситуація зумовлена переважанням когнітивного компонента професійної підготовки над аксіологічним, недостатньою інтеграцією морально-етичної проблематики у зміст освітніх компонентів, а також недостатнім використанням компетентнісно орієнтованих методів навчання.

Підвищення ефективності формування моральної компетентності можливе за умови створення цілісного гуманістично орієнтованого освітнього середовища. Доцільним є широке використання інтерактивних педагогічних технологій, аналізу професійних етичних ситуацій, кейс-методу, дискусій, дебатів, проєктної діяльності, волонтерських практик, сервісного навчання, медіації конфліктів і рефлексивних методик. Такі форми роботи сприяють розвитку критичного мислення, моральної рефлексії, відповідального прийняття рішень та готовності діяти відповідно до етичних стандартів професії.

Особливої актуальності проблема моральної компетентності набуває в умовах сучасних суспільних викликів, коли майбутній фахівець повинен бути готовим приймати складні професійні рішення, дотримуючись принципів гуманізму, соціальної відповідальності та академічної доброчесності. У цьому контексті моральна компетентність стає важливою складовою професійної компетентності та одним із критеріїв якості вищої освіти.

Формування моральної компетентності здобувачів вищої освіти є одним із пріоритетних завдань сучасного університету. Ефективність цього процесу визначається рівнем професійної та моральної компетентності викладача, змістом освітніх програм, ціннісною спрямованістю освітнього середовища та використанням сучасних педагогічних технологій. Перспективним напрямом подальших досліджень є розроблення комплексної моделі розвитку моральної компетентності здобувачів вищої освіти, що інтегруватиме академічну доброчесність, професійну етику, громадянську відповідальність, цифрову етику та гуманістичні цінності як ключові складові професійної підготовки майбутніх фахівців.

Список літератури:

1. Короленко В.Л. Психологія і педагогіка : методичні рекомендації здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Облік і оподаткування» спеціальності

071 «Облік і оподаткування» денної та заочної форм здобуття вищої освіти / уклад. В. Л. Короленко. Миколаїв : МНАУ, 2024. 91 с.

2. Короленко В. Л. Психологія : конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)» спеціальності 015 «Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)» денної та заочної форм здобуття вищої освіти / уклад. В. Л. Короленко. Миколаїв : МНАУ, 2025. 119 с.

3. Короленко В. Л. Значення сім'ї у вихованні сучасної особистості. Актуальні проблеми сучасної науки та освіти: матеріали XII міжнар. наук.-практ. конф., (м. Львів, 29-30 серпня 2024 р.). Львів : Львівський науковий форум, 2024. С. 49-51.

4. Короленко В. Л. Сутність і особливості морального виховання школярів // Продовольча безпека України в умовах війни і післявоєнного відновлення: глобальні та національні виміри. Міжнародний форум = Food security of Ukraine in the conditions of the war and post-war recovery: global and national dimensions. International forum : доповіді учасників міжнародної науково-практичної конференції, 01-02 червня 2023 р., м. Миколаїв / Міністерство освіти і науки України ; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 375-377.

5. Короленко В. Л. Важлива роль виховання у сучасному вищому навчальному закладі. Розвиток українського села - основа аграрної реформи в Україні : матеріали Причорноморської регіональної науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу (м. Миколаїв, 15-16 квітня 2026 р.) / Інженерно-енергетичний факультет. Миколаїв : МНАУ, 2026. С. 73-75.